

Vrije vrije tijd

Het gebruik en de toegankelijkheid van de buitenschoolse opvang – *Accueil Temps Libre* of ‘thuis voor vrije tijd’ – in de Franse Gemeenschap in Brussel variëren naargelang het sociale milieu van de kinderen. Onze zorg moet zijn dat deze voorziening de bestaande ongelijkheid niet verder in de hand werkt. We moeten er juist naar streven dat ieder kind recht heeft op spel, rust en vrije tijd.

DOOR: GAËLLE AMERIJCKX – De Franse socioloog Daniel Mercure herinnert ons aan de sterk subjectieve aard van tijd, zowel voor het individu als voor groepen. Het begrip tijd varieert naargelang de gemeenschap en de sociale groep. Met de industrialisatie is onze verhouding met verschillende tijden in ons leven (gezinstijd, tijd voor ontspanning, et cetera) gaandeweg sterk gaan lijken op die met de werktijd. Dit tijdsbegrip, dat momenteel domineert, wordt volgens de auteur gekenmerkt door een obsessie voor orde, organisatie, tijdschema's en activiteiten voor het opbouwen van economische, sociale of culturele rijkdommen. Winststreven beheerst elk levensdomein. Maar men kan zich afvragen wat de impact van dit tijdsconcept is op de praktische en alledaagse organisatie van de vrije tijd van kinderen.

In Artikel 31 erkent het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind het recht van kinderen op onder andere vrije tijd, rust en spel. Verschillende auteurs hebben theorieën ontwikkeld hierover, met name op het gebied van het spel. Het spel is instrumenteel, gericht op leren, en heeft tegelijkertijd intrinsieke waarde: het spel om het spel. De instrumentele functie van het spel overheerst echter grotendeels.

De Franse Gemeenschap regelt de buitenschoolse opvang in het decreet *Accueil Temps Libre*. Dit soort opvang omvat het geheel aan collectieve buitenschoolse opvangdiensten voor kinderen tussen 3 en 12 jaar oud. Het aanbod van deze diensten is in handen van de lokale overheden en verenigingen. Hoewel de laatste jaren sterk geprofessionaliseerd en verder uitgebouwd, vertoont de buitenschoolse opvang nog vele lacunes. Er zijn bijvoorbeeld nog weinig diensten voor kinderen van 3 tot 6 jaar. Het merendeel van het aanbod richt zich op kinderen boven de 6 jaar en er is een tekort aan activiteiten voor meisjes. Het aanbod is over het algemeen geografisch niet goed gespreid en de helft van de gezinnen vindt de tarieven heel hoog, zeg maar té hoog.

Aanvulling op school en gezin

In Brussel werd de invulling van de vrije tijd van kinderen bevraagd in scholen bij leerkrachten en ouders (niet bij de leerlingen) uit verschillende stadsbuurten. De leerkrachten onderschreven het belang van deze buitenschoolse opvang voor de betrokken kinderen. Deze diensten worden door de hen gewaardeerd omwille van hun educatieve,

sociale en culturele meerwaarde. Volgens de leerkrachten biedt de buitenschoolse opvang een waardevolle aanvulling op de school en het gezin. Zij vinden dat de toegankelijkheid van deze diensten met name van groot belang is voor de kinderen uit kwetsbare gezinnen. Maar, zo stellen ze vast, ook hier krijgen niet alle kinderen dezelfde kansen. Vele kinderen worden gearriveerd voor de televisie en zitten het hele weekend binnenshuis, in eerder ongezonde woningen. Aan de andere kant van het spectrum, bij kinderen uit welgestelde milieus, zien ze soms een soort van overactiviteit. Kinderen hollen na de schooluren van de ene activiteit naar de andere, de hele week lang, waardoor ze uitgeput raken. Daarom willen leerkrachten ons eraan herinneren dat kinderen ook behoefte hebben aan echte vrije tijd, om zelf in te vullen; iets waar soms te weinig aandacht voor is.

Gezinnen kijken anders naar de vrije tijd van kinderen dan professionals, maar hun visie hierop varieert ook nog volgens hun sociaal-economische context. Zo zijn er ouders die de prioriteit geven aan het gezin en vinden dat alle activiteiten buiten de school moeten plaatsvinden in gezinsverband. Deze gezinnen maken geen gebruik van het buitenschools aanbod. De grootste gebruikers van buitenschoolse opvang blijken de iets meer welgestelde gezinnen te zijn, die het belangrijk vinden dat de kinderen kansen krijgen tot ontspanning, ontdekkingen, leren, naast alles wat ze meekrijgen thuis en op school. De tijd wordt zo ingericht dat zowel de individuele ontspanning én tijdsbesteding binnen het gezin, wordt gerealiseerd. Dit uit zich in een positieve houding tegenover de buitenschoolse opvang, als plaats voor sociale, educatieve en speel-ervaringen. Een aandachtspunt hierbij is het gevaar dat de opvang de ongelijkheid tussen kinderen vergroot, doordat veel kinderen geen toegang hebben tot deze diensten, zij het door keuzes van de ouders, zij het door gebrek aan financiële draagkracht van het gezin. Een tweede aandachtspunt is dat het groeiende gebruik van de voorzieningen voor buitenschoolse activiteiten vooral de instrumentele functie van de vrije tijd van kinderen versterkt. Wat blijft er dan nog over van de intrinsieke waarde van vrije tijd en tijd waarover kinderen echt zelf meester zijn?

*Gaëlle Amerijckx is onderzoekster bij het 'Centre de recherche Approches sociales de la santé', aan de Vrije Universiteit van Brussel.
E: gaamerij@ulb.ac.be*